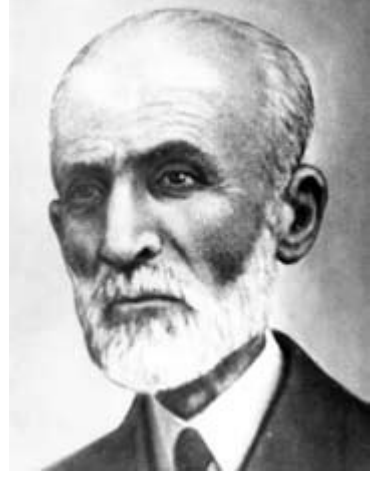

Nâzım Resmor Öztelli (1867-1935)

Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilk döneminde Dahiliye Vekilliği görevine seçilen Millî Mücadele tarihimizin ilgi çeken şahsiyetlerinden birisi olan Nâzım (Resmor-Öztelli) Bey, 1867'de Erzurum'da doğdu. Dördüncü Ordu kurmaylarından memur Kâmil Efendinin oğludur. Nâzım Bey, ilk ve orta öğrenimini Erzincan İbtidai Mektebi ve Rüştiyesinde tamamladıktan sonra lise tahsilini Mülkiye Mektebinin İdadi kısmında tamamladı. 1889 yılında yükseköğrenimini tamamlamasının ardından Seraskerlik Muhasebe Kaleminde Kâtip olarak memuriyete başladı. Nâzım Bey iki yıl sonra 1891 eylülünde, Babiâli Mühimme Kalemine tayin edildi. Nâzım Bey sırasıyla; 12 Ekim 1899 tarihinde Adana Vilayeti Mektupçuluğuna, 1906-1908 yılları arasında ise İşkodra ve Yanya Vilayeti mektupçuluklarında vazifelendirildi. Yanya Vilayeti Mektupçuluğu görevi sırasında İttihat ve Terakki Cemiyetine girmek suretiyle II. Meşrutiyet'in ilanında etkin rol üstlenen Nâzım Bey, 31 Ağustos 1908 tarihinde Ergiri, ardından 5 Haziran 1909'da ise Hama Mutasarrıfı oldu. Nâzım Bey 15 Mart 1911 tarihinde Van'a vali vekili olarak tayin edildi. Daha sonra 31 Ekim 1911'de vali vekilliğine atandığı Harput'a, 11 Mart 1912 tarihinde asaleten ataması yapıldı. 17 Eylül 1912 tarihinde tekrar vekaleten yürüttüğü Harput'taki görevi sırasında 13 Mayıs 1915'te emekli oldu.

23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde başlayan Meclis Hükümetleri döneminde beş ayrı İcra Vekilleri Heyeti işbaşına geldi. Tokat'tan milletvekili seçilmek suretiyle hazır bulunan Nâzım Bey, Meclis İçişleri, Dışişleri, Orman- Madenler, PTT komisyonlarında ve I. Şube ve İçişleri Komisyonunun Başkanlığı görevlerini üstlendi. Meclis'in Dahiliye Vekilinin belirlenmesi amaçlı 4 Eylül 1920 tarihli toplantısında Mustafa Kemal Paşa'nın Refet Bey'i kendi adayı olarak göstermesine karşı Nâzım Bey Halk Zümresi adayı olarak seçime girdi. İlk oylamada gerekli çoğunluğun sağlanamaması üzerine yapılan ikinci oylamada ilk Meclis'te oluşmaya başlayan Sovyet Rusya yanlısı 'komünist eğilimli' karşıt grubun oyları ile Dahiliye Vekilliğine seçildi. Nâzım Bey'in Dahiliye Vekilliği gibi hassas bir mevkie seçilmesine Mustafa Kemal Paşa'nın karşı çıkması üzerine iki gün sonra görevinden çekilmek zorunda kaldı. Mustafa Kemal Paşa bu duruma ilişkin rahatsızlığını ve kanaatini Nutuk'ta şu ifadeleri ile özetlemiştir: *Efendiler meclis üyeleri arasından, aykırı birtakım prensiplere eğilim gösterenler ortaya çıkmaya başlamıştı. Bunlardan biri olmak üzere Nazım Bey ve arkadaşları en çok dikkatimi çekmişti... Nazım Bey, bizzat veya dolaylı olarak yabancı çevrelerden bazıları ile temas yolunu bulmuş; onlardan teşvik görmüş ve yardım imkanları da sağlamıştı. Bu zatın Halk İştirakiyun Fırkası diye gayri ciddi ve sırf kendine çıkar sağlamak üzere bir parti kurma teşebbüsüne geçerek, milliyetçiliğe aykırı faaliyetlerde bulunduğunu mutlaka duymuşsunuzdur. Bu zatın yabancı çevrelere casusluk ettiğine de asla şüphe etmiyordum. Elbette efendiler, buna asla razı olamazdım. Onun için Dahiliye Vekili Nazım Bey'i kabul etmedim ve istifaya mecbur ettim. Lüzum görüldüğü zaman da Meclis'teki gizli oturumda hakkındaki bilgi ve görüşlerimi açıkça söyledim.*

Nâzım Bey'in Dahiliye Vekilliğinden ayrıldıktan sonra faaliyetlerine daha da hız verdiğini görmekteyiz. O, özellikle Türkiye'de Bolşevik hareketin tatbik edilmesi amacıyla partileşme gayretiyle hareket etti ve 7 Aralık 1920 tarihinde Şeyh Servet (Bursa) ve Mehmet Şükrü Karahisarısahip'in dahil olduğu bir grup arkadaşı ile Halk İştirakiyyûn Fırkası adı ile kurulan siyasî partinin kurucuları arasında yer aldı. Halk İştirakiyyûn Fırkası, Nâzım Bey ve Baytar Salih imzalı bir genelge yayınlayarak Üçüncü Enternasyonel tarafından kabul olunan Bolşevik Fırkası Programını benimsediklerini ilan etti. Ayrıca 16 Ocak 1921 tarihinden itibaren çıkardıkları 'Emek' adlı yayın organı ile Anadolu'daki sol örgütlerle irtibat

kurmaya çalıştı. Halk İştirakiyyûn Fırkası idarecileri, Çerkez Ethem'in hükümetle anlaşmazlığa düşüp Batı Cephesi Komutanı İsmet Bey ile çatışarak Yunanlılara teslim olmasından sonra hükümetin solu tasfiye hareketine girişeceğini anlaması üzerine 1 Şubat 1921 tarihinde faaliyetlerine son verdiğini Hâkimiyet-i Milliye gazetesine gönderdikleri bir mektupla beyan etti. Nazım Bey'in liderliğini yaptığı Halk İştirakiyyûn Fırkasının Emek adlı yayın organında Millî Mücadele ve Mustafa Kemal Paşa aleyhine çıkan yazıda, *Kemal (Atatürk) Anadolu'nun mutlak buyrukçusudur. Tutulım zaferi kazandı. Köylü sınıfının durumu sanki bu yüzden daha mı iyi olacak? Kemal ne zafer kazanırsa kazansın, Anadolu halkına yararı dokunmayacaktır. Yunanlı emperyalistlerle süregelen savaş sona erer ermez, Anadolu'da bir iç savaş başlayacaktır.*

Esasında Nâzım Bey'in de yönlendirmesi sonrasında Halk İştirakiyyûn Fırkası'nın kendi kararı ile kapatılması kararı, mensuplarının daha sonraki günlerde İstiklâl Mahkemesi tarafından yargılanmalarına engel olamadı. Nâzım Bey hakkında ilk görüşme Meclisin 1 Şubat 1921 tarihli birleşiminde yapıldı. Kendisinin rahatsızlığını beyan ederek katılmadığı bu görüşmede gizli komünist teşkilatı ile ilgisi olup olmadığı ele alındı. Müzakereler sonrasında Meclis, Nâzım Bey meselesini gerekli tahkikatın yapılması amacıyla Üçüncü Şubeye havale edildi. Üçüncü Şubenin yaptığı tahkikat neticesi Nâzım Bey ve arkadaşlarının dokunulmazlıklarının kaldırılması ve muhakeme yolunun açılması yönündedir. Meclisin verdiği, "takibatı kanuniye icrası" kararı ile Nâzım Bey'in dokunulmazlığı kaldırıldı ve muhakeme yolu açıldı. Ankara İstiklâl Mahkemesi'nin 12 Nisan 1921 tarihinde yargılaması neticesinde Nâzım Bey tutuklandı. Yapılan yargılama neticesinde gizli Komünist Partisi teşkili sureti ile hükümeti devirmeye teşebbüs suçu sabit görülerek 9 Mayıs 1921 tarihinde 15 yıl küreğe konulmasına ve cezasının Kayseri Cezaevinde çektirilmesine hüküm giydi. Durum mahkeme savcılığı tarafından TBMM Başkanlığına bildirilmekle 12 Mayıs 1921 birleşiminde milletvekilliğinden düşürülmesine karar verildi. Daha sonra 29 Eylül 1921'de kabul edilen 155 sayılı Kanunla kalan cezası affedildi. Evli olup üç çocuk babası Nâzım Bey, 4 Temmuz 1935 tarihinde İstanbul'da öldü. Ailesi Resmor soyadını aldı.

İsmet TÜRKMEN

KAYNAKÇA

TBMM Arşivi ve Resmi Yayınlar

TBMM Arşivi, Devre: I, TM. İsim Cetveli, I. Dönem, TM. Milletvekili Kütüğü.

TBMM Arşivi, Nâzım Bey'in Seçim Mazbatası, Devre I, sicil No: 404.

TBMM Zabıt Ceridesi, C 1, Devre: I, İçtima senesi: 1, Ankara 1960.

TBMM Zabıt Ceridesi, C 27, Devre: I, İçtima senesi: 3, 27 Kânunusani 1339 Tarihli Seksenbirinci İçtimadan 28 Şubat 1339 Tarihli İkiyüzbirinci İçtimaa Kadar, Ankara 1960.

TBMM Zabıt Ceridesi, C 6, Devre: I, İçtima senesi: 1, 22 Teşrinisani 1336 Tarihli Yüzbirinci İçtimadan 23 Kânunuevvel 1336 Tarihli Yüzyirminci İçtimaa Kadar, 2.Baskı, Ankara 1943.

TBMM, İlk Meclis: Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri Anketi, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:100, Ankara 2004. TBMM, İstiklâl Mahkemeleri, C I, TBMM Basımevi, Ankara 2015.

Arařtırma Eserler

ATATÜRK, Mustafa Kemal, **Nutuk**. Cilt: 1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970.

AYBARS, Ergün, **İstiklâl Mahkemeleri (1920-1927)**, Cilt I-II, İzmir 1988.

ÇANKAYA, Ali, **Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler 1860-1923**, C III, SBF Yayını, Ankara 1968.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem**, III. Cilt, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

TUNÇAY, Mete, **Türkiye’de Sol Akımlar (1908-1925)**, Ankara 1978.

YALÇIN, E. Semih, “Dahiliye Vekili Nazım Bey’in İstifası Meselesi”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C XI, Sayı:32 (Temmuz 1995).

24/06/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/nazim-resmor-oztelli-1867-1935/?pdf=7164> adresinden erişilmiştir